

**Verzameling documentatie
over de Eerste Wereldoorlog
van het Ministerie van Buitenlandse Zaken**

1913-1932

HANS VANDEN BOSCH

VERZAMELING DOCUMENTATIE OVER DE EERSTE WERELDOORLOG
VAN HET MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN

1913-1932

ALGEMEEN RIJKSARCHIEF
INVENTARISSEN

508

Naamsvermelding - Niet Commercieel - Geen AfgeleideWerken
CC BY-NC-ND
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/nl/>

Attribution - Pas d'Utilisation Commerciale - Pas de Modification
CC BY-NC-ND
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/fr/>

ISBN : 978 90 5746 399 0

Algemeen Rijksarchief

D/2011/531/095

Bestelnummer: Publ. 5037

Algemeen Rijksarchief
Ruisbroekstraat 2
1000 Brussel

De volledige lijst van onze publicaties kan u gratis bekomen op eenvoudig verzoek (publicat@arch.be)
of raadplegen op internet (<http://arch.arch.be>)

Nummer toegang: I 508

**Verzameling documentatie over de Eerste Wereldoorlog
van het Ministerie van Buitenlandse Zaken**

1913-1932

door

Hans VANDEN BOSCH

Brussel
2011

Wijze van aanvragen

Archiefstukken beschreven in deze inventaris, worden aangevraagd door het opgeven aan de terminal in de leeszaal van het *nummer van de toegang*, vermeld op het titelblad en in de rechterbovenhoek van elke bladzijde

I 508

en door opgave van het *archiefnummer* dat u aantreft links vóór elke archiefbeschrijving

Beperkingen inzake raadpleging

De inventarisnummers zijn openbaar en vrij toegankelijk.

Voorkeurvorm voor het citeren van het archief

Het verdient aanbeveling om het archief de eerste maal te citeren met zijn volledige naam. Nadien kan worden volstaan met een verkorte referentie.

Volledig: ALGEMEEN RIJKSARCHIEF, *Oorlogsdocumentatie van het Ministerie van Buitenlandse Zaken*, xxxx

Verkort: ARA, *Oorlogsdocumentatie Min. Buit. Zak.*, xxxx

INHOUDSOPGAVE

ALGEMENE BESCHRIJVING VAN DE OORLOGSDOCUMENTATIE VERZAMELD DOOR HET MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN.....	7
I. IDENTIFICATIE	7
II. CONTEXT	7
A. Archiefvormer	7
B. Archief	7
III. INHOUD EN STRUCTUUR.....	8
A. Inhoud	8
B. Uitgevoerde selecties en vernietigingen.....	8
C. Ordening.....	8
IV. RAADPLEGING EN GEBRUIK	8
V. VERWANT MATERIAAL	8
A. Originelen en kopieën	8
B. Documenten met een verwante inhoud.....	9
C. Publicaties	9
VI. BESCHRIJVINGSBEHEER.....	9
 INVENTARIS.....	 11
I. EIGEN UITGAVEN	11
II. OFFICIËLE PERSMEDEDELINGEN.....	11
III. STUKKEN BETREFFENDE DE VOORLICHTING DOOR HET BELGISCH DOCUMENTATIEBUREAU IN LE HAVRE.....	12
IV. PERSARTIKELS	12
V. GEDRUKTE DOCUMENTATIESTUKKEN	15

ALGEMENE BESCHRIJVING VAN DE OORLOGSDOCUMENTATIE VERZAMELD DOOR HET MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN

I. IDENTIFICATIE

Referentie: BE AGR/ARA Ministerie van Buitenlandse Zaken WO I (510 - III.0249).
Nummer toegang: I 508.
Naam: WO I. Verzameling documentatie over de Eerste Wereldoorlog van het Ministerie van Buitenlandse Zaken / Archives de la guerre. Collection de documentation sur la Première Guerre Mondiale du Ministère des Affaires Étrangères.
Datering: 1913-1932.
Beschrijvingsniveau: Archiefbestand.
Omvang: 106 nrs (6,3 s.m.).

II. CONTEXT

A. ARCHIEFVORMER

1. NAAM

Ministerie van Buitenlandse Zaken / Ministère des Affaires Étrangères.

2. GESCHIEDENIS

Na de val van Antwerpen volgden heel wat ambtenaren van het Ministerie van Buitenlandse Zaken de Belgische regering naar het pittoreske kustplaatsje Sainte-Adresse (nabij Le Havre). De meeste buitenlandse diplomaten volgden hun voorbeeld. In Frankrijk hernam het ministerie haar activiteiten. Het voeren van propaganda stond hierbij centraal. Buitenlandse Zaken verspreidde een onophoudelijke stroom officiële rapporten over de Duitse inval en de bezetting van België. Men verzamelde de belangrijkste artikels uit de binnen- en buitenlandse pers om op de hoogte te blijven en eventueel gepast te kunnen reageren. Voor de propagandataak werd nauw samengewerkt met het *Belgisch Documentatiebureau / Bureau documentaire belge* in Le Havre en het propagandabureau 'Vaderland en vrijheid' in Den Haag. Eind 1918 verhuisde de hele administratie terug naar Brussel waar een aantal reeksen gewoon verdergezet werden.

B. ARCHIEF

1. GESCHIEDENIS VAN HET ARCHIEF

De ambtenaren legden een uitgebreide documentatieverzameling aan. Men pluisde dagelijks de voornaamste binnen- en buitenlandse kranten uit. Belangrijke artikels werden in het Frans vertaald door een team vertalers.

2. VERWERVING

Alfred De Ridder, de toenmalige directeur-generaal van het Ministerie van Buitenlandse Zaken en auteur van diverse diplomatieke uitgaven over de Eerste Wereldoorlog, was een prominent lid van de Commissie voor de Oorlogsarchieven. Op zijn aansporen droeg het Ministerie van Buitenlandse Zaken regelmatig archieven (b.v. van de Belgische consulaten), boeken en brochures over. De documentatie beschreven in deze inventaris werd geschonken op 10 juli 1922 (E 652), 7 december 1922 (E 827), 19 maart 1925 (E 1376; perscommuniqués) en 9 maart 1951 (zonder E-nummer).

III. INHOUD EN STRUCTUUR

A. INHOUD

Deze verzameling bevat onder andere een aantal rapporten die uitgegeven werden door het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Zowat alle aspecten van de oorlog komen aan bod in de reeks krantenknipsels, hoewel de internationale politiek en de propaganda de boventoon voeren. Expliciet te vermelden zijn ook de krantenknipsels betreffende de Belgisch-Duitse polemieken over de schuldigen van de oorlog die op het einde van de jaren 1920 in alle hevigheid woedden. Verder is er ook een brief bewaard van de Noorse dichter Ossiannilsson aan de bekende poolreiziger Adrien de Gerlache.

B. UITGEVOERDE SELECTIES EN Vernietigingen

Een dubbele, onvolledige reeks van de persartikels uit de periode 1916-1920 werd vernietigd tijdens de inventarisatie. Deze reeks is immers ook gedeeltelijk terug te vinden in het archief van het Belgisch Documentatiebureau /Bureau Documentaire Belge.

C. ORDENING

We beslisten de verzameling volgens de aard van de stukken onder te verdelen in eigen uitgaven, officiële persmededelingen, stukken betreffende de voorlichting door het Belgisch Documentatiebureau, persartikels en gedrukte stukken. De verzameling officiële persmededelingen vormde voorheen een apart bestand '*Communiqués austro-allemandes*'. Daar deze persmededelingen eveneens geschonken werden door het Ministerie van Buitenlandse Zaken leek het ons gepaster ze in deze verzameling te integreren.

IV. RAADPLEGING EN GEBRUIK

Alle stukken zijn vrij raadpleegbaar. Voor reproductie gelden de voorwaarden en tarieven van toepassing in het Rijksarchief.

V. VERWANT MATERIAAL

A. ORIGINELen EN KOPIEën

Zoals vermeld bevat het archief van het Belgisch Documentatiebureau dezelfde reeks krantenknipels (maar minder volledig).

B. DOCUMENTEN MET EEN VERWANTE INHOUD

Krantenknipsels uit de periode van de Eerste Wereldoorlog treft men ook aan in de volgende bestanden van het Algemeen Rijksarchief:

- A. Goebbels-Copette.
- Alphonse Romus.
- Belgisch Documentatiebureau
- Bureau voor Politieke Documentatie.
- Commissie voor de Oorlogsarchieven.
- Corneille Gram.
- Henri Obreen.
- Jan Paquay.
- Leo Van Puyvelde.
- Louis Varlez.
- Office belge 'Patrie et liberté'.
- Théodore Heyse.

Het Algemeen Rijksarchief bewaart eveneens tal van archieven van Belgische consulaten in het buitenland uit de oorlogsperiode (inventarissen van de hand van dr. P.-A. Tallier). De eigenlijke archieven van het Ministerie van Buitenlandse Zaken uit 1914-1918 berusten bij de archiefdienst van de FOD Buitenlandse Zaken.

C. PUBLICATIES

PEEMANS F. en DEKAIS C., Les archives du Ministère des Affaires Etrangères et de l'ancien Ministère des Colonies in: TALLIER P.A. en BOIJEN R., *België en de eerste wereldoorlog. Bronnen - stand van het onderzoek*, Brussel, 2002, 69-76.

VI. BESCHRIJVINGSBEHEER

Deze inventaris werd opgemaakt door Hans Vanden Bosch in februari 2009. De verzameling perscommuniqués, die vroeger als een apart bestand werden beschouwd, werd geïntegreerd in deze verzameling.

INVENTARIS

I. EIGEN UITGAVEN

1. MINISTÈRE DES AFFAIRES ETRANGÈRES. SOUS-SECRETARIAT D'ETAT DU BLOCUS. COMITE TECHNIQUE DE RESTRICTION DES APPROVISIONNEMENTS ET DU COMMERCE DE L'ENNEMI, *Notes du secrétariat* nrs. 972, 989, 991, 1003, 1006, 1011, 1012, 1015-1018, 1021-1023, 1045, 1049, 1051, 1053, 1064, 1067 ; 1076-1078, 1100, 1102, 1113-1114, 1118, 1122, 1125, 1127-1128, 1175-1180 ; 1182, 1984, 1186-1187. 1917-1918. 1 pak
2. KINGDOM OF BELGIUM. MINISTRY OF JUSTICE AND MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS. *Reply to the German whitebook of the 10th may 1915 'Die volkerrechtswidrige Führung des belgische Volkskriegs'*, Londen. 1918. 1 deel
3. Manuscript van een Grijsboek over de behandeling van de krijgsgevangenen in Duits Oost-Afrika naar aanleiding van polemieken in de pers (met foto's van de bewaking van Europese gevangenen door kleurlingen in dienst van de Duitsers). z.d. 1 deel
4. MINISTÈRE DES COLONIES DE LA BELGIQUE, *Le sort des prisonniers pendant la campagne de l'Est-Africain*, Londen. 1919. 1 deel
5. *Réponses de la délégation allemande aux questions posées à la conférence de Bruxelles (décembre 1920), traduction, troisième fascicule.* [1921]. 1 deel

II. OFFICIËLE PERSMEDEDELINGEN

- 6-8. Doorslagen van officiële Duitse en Oostenrijkse perscommuniqués inzake het militair verloop van de oorlog. 1916-1918. 3 pakken
6. 12 oktober 1916 - 31 december 1916.
7. 1 januari 1917 - 31 januari 1917.
8. 1 januari 1918 - 10 november 1918.
- 9-13. Telegrammen met de officiële Franse, Britse en Amerikaanse perscommuniqués inzake het militair verloop van de oorlog. 1917-1918. 5 pakken
9. 3 augustus 1917 - 26 oktober 1917.
10. 27 oktober 1917 - 17 januari 1918.
11. 18 januari 1918 - 17 april 1918.
12. 18 april 1918 - 8 juni 1918.
13. 9 juni 1918 - 1 december 1918.

- 14-21. Perscommuniqués verspreid door het Bureau d'Information Belge (BIB).
1920-1922. 1 omslag en 7 pakken
14. 1920.
15. Februari - april 1921 (met krantenartikels).
16. Mei - juni 1921 (met krantenartikels).
17. Juli - augustus 1921.
18. September - december 1921.
19. Januari - april 1922.
20. Mei - juni 1922.
21. Juli - augustus 1922.

III. STUKKEN BETREFFENDE DE VOORLICHTING DOOR HET BELGISCH DOCUMENTATIEBUREAU IN LE HAVRE

22. BUREAU DOCUMENTAIRE BELGE, *L'Œuvre accomplie du 1er mars au 1er novembre 1915*, nuitgegeven rapport.
1915. 1 deel
23. Nota's over de propagandataak van het Bureau Documentaire Belge (BDB) met exemplaren van het door hen uitgegeven blad '*Informations belges*'.
1916-1918. 1 pak
24. Lijst van de Duitse verordeningen die opeisingen en inbeslagnames van goederen in bezet België opleggen (opgesteld door BDB).
1917. 1 deel
25. Brochure uitgegeven door BDB: '*Liste des livres de documentation de l'office de propagande belge (OPB)*'.
1917. 1 stuk
26. BUREAU DOCUMENTAIRE BELGE, *Note sommaire sur l'organisation de BDB et sur son activité pendant la guerre (1915-1918)*, Le Havre.
1918. 1 deel
Toelichting: in 2 exemplaren.
27. *Informations belges*, uitgegeven door BDB, nr. 562-881.
1918. 1 pak
28. *Informaciones belgas*. Artikels ten behoeve van de Spaanse pers verspreid door BDB.
Juni - augustus 1919. 1 pak

IV. PERSARTIKELS

- 29-74. Persoverzicht van de binnen- en buitenlandse kranten.
1913-1920. 2 omslagen en 44 pakken
Toelichting: Een aantal van deze krantenartikels zijn ook terug te vinden in de archieven van het BDB.
29. Januari - april 1913. 1 pak
30. Mei - juni 1913. 1 pak
31. Augustus - december 1913. 1 pak

32.	Januari - maart 1914.	1 pak
33.	April - mei 1914.	1 pak
34.	Augustus - december 1914.	1 pak
35.	Januari - december 1915.	1 pak
36.	Januari - juni 1916.	1 pak
37.	Juli - december 1916.	1 pak
38.	Januari - april 1917 (onvolledig).	1 pak
39.	Juli - september 1917.	1 pak
40.	Oktober - december 1917.	1 pak
41.	Januari 1918.	1 pak
42.	Februari 1918.	1 pak
43.	Mei 1918.	1 pak
44.	Juni 1918.	1 pak
45.	Juli 1918.	1 pak
46.	Augustus 1918.	1 pak
47.	September 1918.	1 pak
48.	Oktober 1918.	1 pak
49.	November 1918.	1 pak
50.	December 1918.	1 pak
51.	Januari 1919.	1 pak
52.	Februari 1919.	1 pak
53.	Maart 1919.	1 pak
54.	April 1919.	1 pak
55.	Mei 1919.	1 pak
56.	Juni 1919.	1 pak
57.	Juli 1919.	1 pak
58.	Augustus 1919.	1 pak
59.	September 1919.	1 pak
60.	Oktober 1919.	1 pak
61.	November 1919.	1 pak
62.	December 1919.	1 pak
63.	Januari 1920.	1 pak
64.	Februari 1920.	1 pak
65.	Maart 1920.	1 pak
66.	April 1920.	1 pak
67.	Mei 1920.	1 pak
68.	Juni 1920.	1 pak
69.	Juli 1920.	1 pak
70.	Augustus 1920.	1 pak
71.	September 1920 (onvolledig)	1 omslag
72.	Oktober 1920 (onvolledig)	1 omslag
73.	November 1920.	1 pak
74.	December 1920.	1 pak
75.	Staat met overzicht van de belangrijkste krantenkoppen uit de binnen- en buitenlandse pers. Augustus - december 1919.	1 pak

76. Krantenknipsels in verband met België en de Noorse neutraliteitspolitiek uit Noorse kranten, briefwisseling van de Noorse dichter K.G. Ossiannilsson aan commandant Adrien de Gerlache en afschrift van een open brief van deze dichter aan de Zweedse ontdekkingsreiziger Sven Hedin.
1914-1917. 1 pak
77. Krantenknipsels uit Noorse kranten over tentoonstellingen van Belgische kunst in diverse Noorse steden en promotiemateriaal.
1914-1918. 1 pak
78. Doorslagen van Franse vertalingen van artikels uit Nederlandse en Duitse kranten gemaakt door het *office belge 'Patrie et liberté'* uit Den Haag.
December 1916-januari 1917. 1 pak
79. Krantenknipsels in verband met de oorlog in België, de Zweedse politiek, de zeeoorlog, de duikbotenoorlog en het maritiem recht uit Zweedse kranten.
1916-1917 1 pak
80. Plakboek met krantenknipsels over een tentoonstelling van moderne Belgische kunst in Amsterdam (uit *De Telegraaf*, *Algemeen Handelsblad*, *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, *L'Echo Belge* enz.) met in bijlage de catalogus en uitnodiging voor de vernissage van de tentoonstelling '*In consten een*' in het Waaggebouw in Nijmegen.
1917-1918. 1 stuk en 2 delen
- 81-93. Krantenknipsels uit Britse en Vlaamse kranten in verband met de Derde Slag bij Ieper.
1917. 13 omslagen
81. betreffende de Slag bij de Steenweg naar Menen ('Menin road'). September 1917
82. de Slag bij Zonnebeke. September 1917
83. de Slag bij Broodseinde. Oktober 1917
84. de Frans-Britse vooruitgang. Oktober 1917
85. de Engelse Aanval. 12 oktober 1917
86. de aanval en tegenaanval van 22-23 oktober 1917
87. de geallieerde aanval van 26-27 oktober 1917
88. de Britse aanval bij Passendale. 30 oktober 1917
89. de inname van Passendale. 6 november 1917
90. de Britse aanval ten noorden van Passendale. 6 november 1917
91. het Vlaanderenoffensief (vooral Ieper en Langemark). juli - oktober 1917
92. het Belgisch offensief. augustus-september 1917
93. de Slag bij Mesen (met kaarten). juni 1917
94. Krantenknipsels uit gecensureerde Nederlandstalige kranten (*Gazet van Brussel*, *Het Vlaamsche Nieuws*, *Nieuwe Gentsche Courant*, *De Eendracht*, *Het Vaderland* enz).
Oktober 1917 - oktober 1918. 1 pak
95. Krantenknipsels in verband met België uit Duitstalige Zwitserse kranten (*Neue Züricher Zeitung* en *Basler Nachrichten*).
Augustus - september 1919. 1 pak

- 96-99. Franse vertalingen van artikels over de oorlog verschenen in de Duitse pers (polemieken over de schending van de Belgisch neutraliteit, de gruweldaden, de vrijeschutters, de schuldvraag enz).
1927-1932. 4 pakken
96. 1927-1929.
97. 1929-1930.
98. 1931.
Toelichting: met in bijlage een Franse vertaling van het deel over België uit VON DER LANCKEN-WACKENITZ, *Potsdam-Paris-Bruxelles*, p. 117-264.
99. 1932.
Toelichting: met in bijlage een Franse vertaling van OZWALD R.P., *Der Streit um der belgischer Franktireurkrieg*, Keulen, 1931.

V. GEDRUKTE DOCUMENTATIESTUKKEN

100. COMMISSION D'ENQUÊTE SUR LA VIOLATION DES RÉGLES DU DROIT DES GENS, DES LOIS ET COUTÛMES DE LA GUERRE, *Rapports*, nr. 1-22 (verschenen als bijlage van het Belgisch Staatsblad).
1914-1915. 1 pak
Toelichting: in 2 exemplaren.
101. Diverse blanco enquêteformulieren verspreid door de Belgische economische raden onder de ondernemers.
1915. 1 omslag
102. Documentatie over de *Kredietvereniging voor Belgen* (statuten en rapporten).
1915-1930. 1 pak
103. Verslagen van het *Nederlands Comité tot steun aan Belgische en andere slachtoffers* van 6 augustus 1914 tot 30 mei 1916 en van 30 mei 1916 tot 21 mei 1917, Amsterdam.
1916-1917. 2 delen
104. *Die Woche. Kriegsjahr 1918*, Berlijn, nr.23, 27-29, 31 en 39.
1918. 6 delen
105. *Reconstruction supplement of the daily review of the foreign press issued by the General Staff War Office*, vol.2, nrs. 7, 9, 11-13.
1918. 5 delen
106. *Neutral press supplement of the daily review of the foreign press issued by the General Staff War Office*, vol. 4, nr. 2.
23 augustus 1918. 1 deel

ISBN 978-90-5746-399-0

